ПЕТРА

церковний торговельний магазин в Пряшеві

пропонує Вам:

Вел. зборник (латинкою)	80,—
Прот. Доц. П. Алеш: Історія Церкви	150,—
Православный катехизис (рос.)	10,—
Др. П. Кернашевич: Порівнююче богослов'я	112,—
Теологічний зборник — IV часть	52,—
Теологічний зборник — VI. часть	73,—
Фенцік: Літургіка	3,80
Др. І. Качур: Археологія (слов.)	15,—
Др. П. Кернашевич: Пастирське богослов'я (слов.)	18,—
Гомилетика (слов.)	**10,—**
Др. П. Кернашевич: Типикон (слов.)	**16,—**
Наше Православіє (чесь.)	10,—
Правосл. катехизис (слов.)	**9,—**
Хліб души	25,—
Прот. д-р Щ. Пружинський: Вступ до Нового Завіту (слов.)	98,—
Наш час (чеськ.)	11,—
Др. Й. Шуварський: **Єпископ Горазд**	**48,—**

Слідуючий номер вийде 2 серпня 1980 р.

Видає: Православна Церква в Чехословаччині у ЦВ у Братіславі. — **Редакція:** 080 01 Пряшів, вул. ім. Словацької республіки рад № 1 тел.: 313-79. Керує редакційна колегія. Відповід. редактор проф. Др. Стефан Пружинський, технічний редактор Г. Ференцова. — Виходить 12 раз у рік. — Друкують Дуклянські друкарні, н. п. Пряшів. Річна передплата — 12 Кчс, один номер — 1 Кчс. Річна передплата для кордону — 2 долари — Поширює ПГС. Замовлення приймає кожний поштамт і листоноші. Закордонні замовлення треба надсилати на адресу PNS — Ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Дозволено постановою SÚTI 18/10 z 27. 12. 1972.
Číslo indexu: 49 894.

ЗАПОВІТ СВ. КИРИЛА І МЕФОДІЯ

РІК ВИДАННЯ XXIII МІСЯЧНИК ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ № 7/1980

Із світу

В цьому році Сербська Православна Церква пригадує свого першого Патріарха Димитрія після першої світової війни — його 50 років з дня смерті. Патріарх Димитрій був першим патріархом відновленої «печської Патріархії», а саме в 1920 р. вона була знову заснована після першої світової війни. Нам відомо, що сербський народ був церковно роз'єднаний: одна частина була в Австро-Угорщині (Сремська Митрополія), а друга частина в Сербії (Кралевіна Србія). Для нашої Православної Церкви він відомий тим, що прийняв першу чеську делегацію, на чолі якої був тодішній ще лише священик Горазд (Павлик) — 20 вересня 1921 р. Синод Сербської Православної Церкви прийняв цю делегацію (25 членів), вийшов назустріч її бажанню і Патріарх Димитрій висвятив в сан єпископа Моравського д-ра Павлика, який прийняв монашеське ім'я Горазд. Під час хиротонії Патріарх Димитрій згадав дружбу сербського і чеського народів, історію Великої Моравії, св. братів Кирила і Мефодія, православний рух на Закарпатті в 1905 р. (Іза) і Східній Словаччині (Бехерів). Новий єпископ детально ознайомив з желанням чеського народу і братів із Закарпаття. Саме тут спалахнула іскра Православ'я, яка була пов'язана з утворенням Чехословаччини, в якій вже Православна Церква, здобувала право на існування. Завдяки тодішньому Патріарху Димитрію йдуть вивчати богослов'я в Югославію наші перші студенти, в тому числі і студенти із Закарпаття. Наші студенти, які вчились в Югославії, згадують добре серце тодішнього доброго Патріарха Димитрія, адже саме цього року минає вже 50 років від дня його смерті.

«Православлє», ч. 315/80
Сербська Прав. Церква.

Його Святійшество Патріарх Димитрій I Царградський послав на св. Гору Афон спеціальну делегацію на чолі з єпископом Максимом. Делегація відвідала св. Гору Афон в лютому ц. р. Делегацію щиро прийняли ігумени св. Гори, були обговорені з представниками монастирів канонічні справи, сполучення монастирів з Константинопольським Патріархатом (Цариградським). Було обговорено й інші церковні справи і взагалі життя на цій св. Горі.

«Православлє», ч. 315.

Св. Кирил і Мефодій та філіокве

Щорічно ми пригадуємо пам'ять двох великих мужів, основоположників слов'янської писемності, просвітителів наших народів і равноапостолів св .Кирила і Мефодія. Про їх прихід на Моравію, про їх працю, труднощі, проблеми й успіхи ми в нашому журналі, що несе їх ім'я і ширить їх заповіт, ми писали вже багато разів. Велич їх діяльності в полі релігійному і культурному — безмежна і в відношенні до нашої Церкви їх праця для нас є завжди повчальна і жива.

Вже з підручників основної школи ми дізнаємось про їх велику боротьбу і труднощі, які мали при запроваджуванні живої богослужбної мови з т. зв. «тройязичниками», які твердили, що лише на трьох мовах можуть виконуватися богослуження. Святі мужі вийшли з цієї боротьби переможно, і сам папа Адріан II поблагословив і підтвердив переклад церковних книг, але одночасно й призначив Мефодія архієпископом паннонської провінції та одночасно легатами в слов'янських краях. Ця перемога не тривала довго, бо хоч папа Адріан II і папа Йоан VIII підтвердили Мефодія як архієпископа і навіть папа Йоан VIII висловив архієпископу Мефодію у своєму посланні і похвалу за успіхи, які він досяг (Рим, 861—262), його наступник папа Стефан V призначає єпископом Віхінга, проклинає Мефодія і забороняє слов'янську богослужбову мову. Той же папа після смерті Мефодія суспендує і єпископа Горазда, якого Мефодій перед своєю смертю призначив своїм наступником.

Звільнення з престолу Мефодія і його наступника Горазда, як і заборона слов'янського богослуження і нарешті прогнання Мефодієвих учнів з Моравії, не було чисто випадковістю. Щоправда, у цій справі поганого діла наробив і єпископ Віхінг, але найважливіше було те, що Мефодія звинуватили з блудного вчення про Св. Трійцю. Це врешті засвідчує і послання папи Стефана V, яке він писав Святополку: «. . . Коли ми дізналися, що Мефодій віддається блуду, не будуванню (віри) — сварки, не миру, ми дуже задивувались, якщо це так, як ми почули, його блуд цілком засуджуємо. Прокляття, однак, що він висловив на потупу католицької віри, впаде на його голову». А далі він продовжує так: «Непідкоримих і неслухняних, викликаючих сварку

і розчарування, якби по першому і ані по другому нагадуванню зовсім не поліпшились, приказую з лона церкви прогнати як сіячів куколю і щоб ані одна паршива вівця не засмітила ціле стадо, з нашої волі приказуємо їх затримати і далеко прогнати від ваших границь» (Рим. після вересня 885 р.).

Св. Кирил і Мефодій, що були виховані в Цариграді, добре знали вчення Церкви Христової, а тому сміло виступали проти таких, які це вчення перекручували. Отже, не могли толерувати ані те, коли дехто говорив і вчив, що Дух Святий походить від Отця і Сина. Так не вчив Спаситель, не вчили цього ані апостоли. В паннонсько-моравській легенді «Житіє Мефодія» пишеться так, що Мефодій знав і залишився вірним справжньому вченню. «І в Євангелії говорило пречистими устами само Боже Слово, втілене останніми часами» (1 Петр. 1), для нашого спасіння: «Я — в Отці, а Отець — в Мені» (Йоан. 14, 11). Від того самого Отця походить і Дух Святий, як це сказав сам Син божим голосом: «Дух правди, що походить від Отця» (Йоан 15, 26).

Про те, що не лише Мефодій, але і його наступник Горазд та інші учні вели суперечку відносно блудного вчення про Св. Трійцю, далі нам засвідчує і болгарська легенда про велицького єпископа Климента, де, між іншим, читаємо: «Християнами ми, однак, не вважали би тих, що не приймають Євангеліє. Бо поки в ньому один з Трійці, Син Божий, говорить: «Дух правди, що походить від Отця» (Йоан 15, 26), ці говорять, що Дух ісходить з Сина. Адже коли б це було цілком так, що ж би перешкоджало Господеві сказати: «Дух правди, який виходить з мене»? Це, отже, один (доказ). Другий знов проголосив про Духа Святого в місті Цариграді Другий Собор первосвящеників, зібраних з усього світу, коли зійшовся і тому, щоб вивернути противника Духа, Македонія». У цьому другому прикладі далі пишеться про Символ віри, яким користаємось у нашій Церкві досі. «У цьому Сповіданні віри, яке в церкві щоденно відрікаєш, перекладеного з грецьких книг, видимо, чи вірити в Духа, виходячого з Сина або сплоденого от Отця. Як же маємо погоджуватися з тими, які вигадують собі проти Євангелія і тлумачення Отців (внукнутого) Духом, з тими, які голос видають із землі як черевом говорячі» (пор. Іс. 29, 4).

Із наведеного ясно видимо, що св. Кирил і Мефодій та їх учні, які принесли нам нашу віру з Сходу, були справді тої самої віри, як і ми, це означає — православної Христової і про Св. Трійцю вчили так само, як вчить досі св. Православна Церква. Тому і ми, співаючи під час св. Літургії Символ віри «Вірую . . .», читаймо його точно так, як читали його за часів св. Кирила і Мефодія,

так, як це установив собор в Нікеї і Цариграді в 381 р. Тим самим ми докажемо, що ми не лише пригадуємо цих двох великих мужів, але що й залишаємось вірними їхньому вченню. Бо ця вставка у Символ віри, прозвана «філіокве», дуже старої давнини, і вже св. Кирил і Мефодій проти цього неправильного вчення про Св. Трійцю безкомпромісно виступали, як і проти його всунення у Символ віри, бо робить фальшивим вчення Церкви Христової. Що це вчення було чужим Східній Церкві Христовій, засвідчує це й тлумачення в книзі «Джерела до історії Великої Моравії» (Петер Раткош, САН, Братіслава, 1968, словацьки), з якої і вибрані нами частини. На 344 стор. написано: «Вчення, що Дух Св. походить з Отца і Сина, виникло на Заході і вперше символ з додатком (примітка автора — і Сина) був ухвалений на синоді в Толеді в 589 р., і 796 р. після фурландського синоду назначив його Карло Великий для цілої імперії. Папська курія з огляду на греків в 9 ст. сумнівалася Філіокве прийняти, хоч в 868 р. на вормському синоді додаток знову ухвалили франкські єпископи. Додаток папська курія прийняла аж за Венедикта VIII (1012—1024)».

Нехай непохитність і безстрашність проповідувати правдиве вчення Христове, як і вірність цьому вченню, якими визначались св. Кирил і Мефодій, буде і для нас підбадьоренням, але і зобов'язанням, що вірі Христовій, яку нам принесли равноапостоли, ми залишимось і далі вірними. Тим насправді ми збережемо спадщину солунських братів і для наших наступних поколінь.

Л. Федор.

Висока оцінка богословсько-мирної діяльності Високопреосвященнішого ФІЛАРЕТА, Митрополита Київського і Галицького, Екзарха України

В травні цього року в житті нашої Церкви і нашого богословського факультету відбулась дуже мила і незабутня подія, коли за ініціативою Священного Синоду Церкви наш Православний богословський факультет в Пряшеві присвоїв високе академічне звання доктора православного богослов'я Високопреосвященнішому Філаретові, Митрополиту Київському і Галицькому, Екзарху України, передовому ієрархові Руської Православної Церкви, за його довгорічну жертвенну богословсько-мирну діяльність. Це сталося тому, що цією пошаною високо оцінюємо мирне зусилля Руської Православної Церкви, особисто владики Філарета і потребу активної мирної діяльності взагалі, бо показалося, що все, що досі було зроблено для збереження миру, має свою ціну і що мирна діяльність буде і надалі невід'ємною складовою частиною нашого релігійного і суспільного життя.

Владика Філарет приїхав у Пряшів 17 травня 1980 р. у супроводі настоятеля Подвор'я Руської Православної Церкви у нас архімандрита Володимира і щиро його привітав Преосвященніший Николай, єпископ Пряшівський. Під час вечерні в той же день присутнім був і Пресовященніший Никанор, новопризначений православний єпископ Михалівецький.

У неділю, 18 травня 1980 р., владика Філарет виїхав у Михалівці, де разом з єпископами наших двох східних єпархій і духовенства служив священну Літургію за великої участі вірників. Як для владики Філарета, так і для нашого духовенства та вірників це був незабутній час братнього єднання і великого духовного враження, що ще більше укріпить наші братні взаємини. Ця подія тим більш радісніша, що відбувалась коротко після того, як для Михалівецької єпархії був призначений новий єпископ, якого для нас з великим порозумінням звільнила Руська Православна Церква. Ввечері владика Філарет повернувся назад у Пряшів.

У понеділок, 19 травня 1980 р., владика Філарет мав можливість оглянули і Східнословацький край, він бачив, як живе і працює наш народ, оглянув місця найбільших боїв на нашій території під час другої світової війни — Дуклю і декотрі наші приходи, з чого він приніс для себе дуже гарні враження.

Увечері владика Філарет побував у нашому Православному богословському факультеті, щоб тут ознайомитись з життям і працею професорів і студентів. Насамперед він відвідав храм, де його привітав о. спиритуал прот. Йосиф Ілюк. Владика Філарет подякував за привітання і після короткої молитви говорив слово до професорів і студентів, підкріпив їх в їх важливій і вимогливій праці й вручив їм спогадові подарунки, які всі присутні прийняли з щирою подякою. Після огляду будинку факультету відбулась дружня зустріч з професорами, у якій взяли участь і дорогі гості: Блаженніший Дорофей, Митрополит Празький і всієї Чехословаччини, Преосвященніший Николай, єпископ Пряшівський, і Преосвященніший Никанор, єпископ Михалівецький. За уряд Президії Влади ЧССР був присутній директор Секретаріату у справах церковних д-р Карел Груза, за Міністерство культури ССР заступник генерального директора Секретаріату у справах церковних Ян Кметь, а за Посольство СРСР у Празі радник посла Євгеній Михайлович Медведєв.

Декан факультету прот. проф. д-р Штефан Пружинський привітав дорогих гостей, виразив радість над тим, що наш богословський факультет може після короткого часу знову вітати у своєму колі такого визначного представника Руської Православної Церкви, яким є владика Філарет і може його мирну діяльність оцінити високим академічним званням доктора православного богослов'я г. к., що для нас є великою пошаною. Потім він представив окремих членів професорського колективу і ознайомив присутніх з їх працею і з діяльністю школи, яка боротьбі за мир присвячує велику увагу і за своїми силами це зусилля і підтримує. Під час цієї братньої зу-

Урочистий акт промоції Високопреосвященнішого владики Філарета.

стрічі з уст присутніх прозвучали дуже цінні виступи, в яких підкреслювалась необхідність збереження миру в світі, бо це єдиний шлях збереження життя на землі. На заключення цієї братньої зустрічі декан факультету передав владиці Філарету подарунок.

Наступного дня в залі Єпархіальної Ради Православної Церкви в Пряшеві відбувався урочистий промоційний акт, на якому владикові Філарету було присвоєно звання доктора православного богослов'я, г. к. У вступному слові декан факультету, між іншим, сказав: «Ці наші нинішні академічні збори відбуваються тому, щоб вшанувати дальшого передового ієрарха Руської Православної Церкви Високопреосвященнішого владику Філарета, Митрополита Київського і Галицького та Екзарха України, а також голову Комітету по продовженню праці ХМК, якого між нами якнайсердечніше вітаю.

Сталося загальним переконанням, що праця Церкви в сьогоднішньому світі визначається трьома невід'ємними атрибутами: що є в загальному своєму спрямуванні духовно-пастирська, а цій меті має служити і розвиток богословського мислення, яке не має бути відірваним від віри і життя Церкви в кожній області, що є спрямована екуменічно і разом з усіма людьми доброї волі активно прагне служити людині, а передусім за збереження й укріплення миру в світі.

Для нас є великою пошаною, що в цей день можемо таким чином оцінити богословсько-мирну діяльність владики Філарета — представника і ієрарха Руської Православної Церкви, тієї Церкви, яка з усім радянським народом вже кілька десяток років безкомпромісно виступає на захист миру у світі і за зміцнення братнього співжиття народів».

Крім вже згаданих гостей, декан факультету привітав на цьому акті заступників ХМК і РО ХМК в ЧССР, Пацем ін терріс, ЄРЦ в ЧССР, представників ОНК і МсНК у Пряшеві, представників братніх церков і богословських факультетів, директорів Єпархіальних Рад нашої Церкви, окружних архідеканів, священство, богословців і вірників.

Після привітання гостей декан факультету попросив призначеного референта прот. проф. д-ра Павла Алеша, щоб присутніх ближче познайомити з богословсько-мирною діяльністю владики Філарета. За згодою декана факультету промоційний акт виконав продекан факультету проф. Андрій Гнидяк. Після вручення диплому і золотого ланцюга прозвучала докторська промова владики Філарета на тему: «Помісні церкви і Вселенська Церква». Це одна з головних тем сучасного християнського діалогу, зокрема між Православною і Римо-Католицькою Церквою. Зміст цієї промови зацікавив всіх присутніх глибиною думок і силою аргументації. До основних думок цієї промови ще повернемось в декотрому з наступних номерів нашого журналу.

Після докторської промови першим поздоровив нового доктора богослов'я декан факультету. За нашу Церкву владику Філарета поздоровив Блаженніший Дорофей, Митрополит Празький і всієї Чехословаччини, а за державні органи директор Секретаріату у справах церковних уряду Президії Влади ЧССР д-р Карел Груза. Оскільки час, призначений на цей промоційний акт, був вичерпаний, декан факультету подякував присутнім за участь, пожелав новому доктору много здоров'я і Божої помочі в його благородній службі Церкві і світу і закінчив ці академічні збори молитвою.

Після цього гості пішли на урочистий обід, який був влаштований на честь владики Філарета в готелі «Дукля», де було дано можливість і іншим дорогим гостям поздоровити владику Філарета з присвоєнням йому звання доктора православного богослов'я. З їх виступів і з слів владики Філарета однозначно випливає, що справа збереження миру є першорядним завданням і за неї треба і надалі безкомпромісно боротись. Сьогодні вже є безперечним фактом, що світ має лише єдину можливість — іти шляхом мирним, шляхом співпраці, щоб у світі не було голодних, хворих, страждущих, пригнічених, переслідуваних, безграмотних і т. п. Безперечним є і те, що докладене зусилля за збереження миру в світі не було зайвим, що підтверджує і теперішнє охолодження міжнародних відносин, запричинених тими, яким мир не є по волі. Як на заключення підкреслив владика Філарет, були многі, які звинувачували Руську Православну Церкву, що надміру виступає за справу миру, ба були навіть і такі, що цю службу світу вважали незлучимою з християнством, але Руська Церква не послухала такі слова, послідовно пробивала своє ставлення до всіх важливих проблем міжнародного руху і однозначно поставилась на сторону захисників миру. Сьогоднішня

Погляд на учасників урочистого акту промоції.

ситуація у світі підтвердила правильність її діяння, бо мир не є лиш справою політиків, але кожного чесно мислячого чоловіка, тим більше християнина, для якого ідея миру дана в самому акті створення, в спасительному ділі Христа, який примирив нас з Богом і людьми навзаїм. Без миру неможливо здійснити заповідь про любов людини до Бога і людини до Бога і людини, і вона є основою всього нашого життя.

Таким чином закінчились радісні хвилини братньої зустрічі з представником Руської Православної Церкви й активним борцем за мир у всьому світі — валикою Філаретом, а також з тими, які взяли участь у цій визначній події. За їх щиру участь від цілого серця дякуємо.

Прот. Штефан Пружинський.

Високопреосвященніший Філарет, Митрополит Київський і Галицький, Екзарх України, в Михалівцях

У неділю, 18 травня ц. р., Михалівецьку єпархію відвідав з історичного слов'янського міста Києва, що близьке і дороге кожному слов'янському серцю, вперше в історії високий представник Руської Православної Церкви — Митрополит Київський і Галицький, Екзарх України, Високопреосвященніший Філарет. У храмі він служив св. Літургію.

Перед кафедральним храмом Високопреосвященнішого Митрополита Філарета привітав куратор Штефан Хвосталь з хлібом-сіллю, а діти з квітами і віршиками. В храмі дорогого гостя вітав настоятель кафедрального храму о. прот. Штефан Горкай і зажелав Високопреосвященнішому Філарету, щоб в цьому храмі, місті і краї він почувався добре і щоб звідси він відніс лише ті найкращі враження.

Св. Літургію служив Високопреосвященніший Філарет разом з Преосвященнішим владикою Николаєм, єпископом Пряшівським, Преосвященнішим єпископом Михалівецьким Никанором, архімандритом Володимиром, настоятелем Подвор'я Руської Православної Церкви в Карлових Варах, духовенством і дияконом. На кінець св. Літургії привітав, поздоровив і подякував за візит Михалівецької єпархії Преосвященніший владика Никанор і подарував Високопреосвященнішому Філарету на пам'ять ікону св. Кирила і Мефодія. Побажав йому багато успіхів в його високій і відповідальній праці, а також на полі боротьби за мир і спокій у світі.

Високопреосвященніший Філарет сказав слово. Підкреслив, що він з великою радістю перебуває з нами, радує його, що міг служити в цьому храмі і молитися Господу Богу разом з нами, що міг відвідати Михалівецьку єпархію і що поглиблюються взаємовідносини між Руською Православною Церквою і нами.

Під час обіду Високопреосвященніший Філарет сказав слово до представників Михалівецької єпархії і духовенства. З свого боку, ми інформували його з історією нашого краю, міста, що останніми роками саме тут, у Михалівцях, знайшли археологи найстарший напис на камені у нашій країні, що засвідчує про східну слов'янську докирило-мефодіївську місію. Після обіду гість оглянув околицю Михаловець у супроводі Преосвященнішого єпископа Пряшівського Николая і Преосвященнішого владики Михалівецького Никанора. Ввечері гість повернувся у Пряшів.

Ми віримо, що перебування дорогого гостя залишило в його пам'яті лише ті найкращі спогади про наш край.

Життя покаже, яка наша віра

Часто говоримо про віру інших, але мало думаємо про свою власну віру, радо говоримо про те, кого віра ліпша і правильніша, а при тому ані не задумаємось над тим, що і з нашого серця і з нашої сім'ї багато віри стратилось і страчається, як за прабатька Авраама. Що не раз носіями віри є лише ті старші, що маємо для всього час, лише для того ні, що від нас вимагає наша віра. Ми хворобливо заражені наземними турботами так, що нам не залишається часу для нашої віри і подумати про справи духовні.

І за цю віру, яку маємо і в якій ми виростали, так чесно боронили її і зберігали св. Отці і стільки протерпіли за неї св. мученики і мучениці. І що наші предки теж не боялися жодних перешкод, що виникли під час їх життя в будь-якій формі у зв'язку з сповідуванням їх віри. Наші предки були свідомі великої спадщини віри апостольської і кирило-мефодіївської, на що ми не раз часом забуваємо.

Ісус Христос на основі віри вірних робив великі чудеса: «І, як побачив Ісус їхню віру, сказав розслабленому: «Будь бадьорий, сину! Прощаються тобі гріхи твої!» (Мат. 9, 2). Коли Він бачив віру, виздоровляв і відпущав гріхи. Віра робить чудеса з людиною — лікує, виздоровляє, відпущає, спасає, як розбійника, що був на Хресті з Ісусом Христом. Він сказав: «Спогадай мене, Господи, коли прийдеш у Царство Своє». І промовив до нього Ісус: «Поправді кажу тобі: ти будеш зо Мною сьогодні в раю» (Лук. 23, 42—43).

Бог за невитривалість у вірі карав ізраїльський народ, допустив потоп світу, спалив міста Содому і Гоморру, але за їх віру визволив їх із полону, зберігав у пустині, давав їм воду і манну.

Віра — це чудо, сила і міць, яку людина важко усвідомлює. Бог через десять справедливих віруючих хотів зберегти Содому і Гоморру, і напевно, і нині через віру та справедливість своїх вірних зберігає світ, благословляє всіх. Бог через віру Авраама та його жінки помножив його покоління, як морський пісок і зірки на небі. Віра святих мучеників і мучениць погашала джерело вогню й закривала пащі левів, правда, це була віра чиста і міцна.

І наша віра, якщо й буде лиш як сім'я гірчиці, як сказав це Ісус Христос, буде й гори переносити, якщо буде чиста, як дитина, дасть нам вона всі свої плоди, оздоровить нас, відпустить нам Бог на її основі наші гріхи, все стане для нас можливим. Тому перебуваймо у нашій вірі, не біймося, ані не ганьбімся за свою віру, не даймо її підломити вітрами, не даймо себе іншими відрадити від своєї віри, перебуваймо в ній так же міцно, як і наші апостоли, св. мученики і мучениці, наші предки.

Яка насправді є наша православна віра, насправді це покаже життя, воно випробує нас і перевірить, і воно справді строго екзаменує нашу віру, «Бо вчинено вам за Христа добродійство, — не тільки вірувати в Нього, але і страждати за Нього» (Фил. 1, 29). Це і є відповідь на всі проблеми, що проживаємо в щоденному житті, і відповідь на питання, які ми, вірники, ставимо і питаємось про них.

Прот. Ш. Горкай.

Біля святинь Вірменії

Звичайно, майже кожний знає про Ечміадзін, де міститься резиденція католікоса-патріарха всіх вірменів. Але знання ці досить обмежені, бо, не дивлячись на добрі відносини, що давно тривають між православними церквами та Вірменською Православною Церквою, досить мало нам відомо і про її віровчення, і про богослужіння. Згідно з вірменською церковною традицією, проповідь Христової віри до Вірменії принесли апостоли Таддей та Варфоломій. З 301 року, за вірменського царя Тиридата III (298 — 330) і патріарха Григорія Просвітителя (300 — 325), якого вважають першим вірменським католікосом, християнство стає державною релігією. На честь прийняття християнства в 301—303 рр. було побудовано собор св. Ечміадзіна в тодішній столиці вірменських царів Аршакидів-Вагаршапаті, й засновано там же патріарший престол. Собор збудовано на місці храма вогнепоклонників за поганської доби. Залишки капища 1958 р. були відкопані археологами. Цікаво, що вони знаходяться саме під головним вівтарем. Як оповідає церковна традиція, місце побудови церкви було вказане Св. Григорію Просвітителю в явлінні йому Христа. Ечміадзін — в перекладі означає «місце сошествія Єдинородного», тобто місце сошествія Христа.

Собор неодноразово перебудовували вже починаючи з 485 р. Особливо великий переробок зазнала в XVII ст. Такі короткі відомості про християнство в Вірменії та її духовний осередок.

Але моє знайомство з церковною Вірменією почалося під час подорожі значно скромніше, з відвідування церкви св. Саркиса, яка знаходиться в Єревані. Церква нещодавно реставрована, і справляє добре враження. Колони всередині оздоблено мармуром, гарний вівтар, добре розвішані по стінах картини з зображенням євангельських подій. Православну людину, яка потрапляє до вірменської церкви, дещо дивує те, що свічки ставлять не перед іконами, а переважно просто на свічники, які поставлені перед стінкою або навколо колон. Щоправда, більшість відвідувачів церкви, які заходять і поза богослужбами, йдуть до невеличкої каплички праворуч від вівтаря і там запалюють свічки перед руською іконою Богоматері Казанської. Звичайно ставлять свічки в пісок, насипаний на бляху. І, зайшовши до вірменської церкви, можна побачити безліч маленьких свічок, які своїми вогниками освітлюють внутрішній простір. Вівтар відкритий, бо завіса відслонена, і можна бачити престол з хрестами, літургічними предметами, Євангелією та свічниками. Вівтарна ікона здебільше має зображення Богородиці. Завдяки цьому, а також тому, що престол має ступінчатий вигляд, вівтар нагадує римо-католицькі, хоча з деякими помітними відмінами. Але зрідка трапляються і досі квадратові за своїм планом престоли, з ківорієм (як, наприклад, в церкві св. Гаяне в Ечміадзіні), і це доводить, що в сиву давнину Вірменія мала такий самий устрій вівтаря, як і скрізь на християнському Сході.

До Ечміадзіна поїхав ранком в неділю, і швидше ніж за годину вже був на місці. Ечміадзін — порівняно невеличке місто; його славу становить монастир, в якому знаходяться резиденція католікоса та духовна академія. Це досить великий оточений мурами ансамбль. Серед великого двору височить споруда собора, побудованого з щільно складених квадрів каменю. Споруда не вражає своїми розмірами, хоча порівняно це досить простора церква. З заходу прибудована дзвіниця; інші маленькі дзвіниці знаходяться на схід, південь та північ від бані собору з шатровим завершенням. Біля головного входу могили останніх католікосів. Коли потрапляєте до внутрішнього простору, насамперед впадає в очі мармуровий престол, що височить на середині церкви. Він має звичайну для сучасних вірменських престолів

ступінчатість, з свічниками, серед яких постійно засвітлена лампада. Це вівтар Єдинородного. Він має дві прикрашені мармуром ступені, і на нижчій лежить постійно великий золочений хрест, прикрашений слупоцінними камінням. Йому творять поклоніння вірні, і, ставши навколішки, цілують його як поза богослужбами, так само й під час відправ. Взагалі треба зауважити, що в вірменській церкві не помітно строгої дисципліни вірних, які дозволяють собі ходити по церкві. Але серед вірних трапляються і вельми ревні, які близько сприймають богослужбові дії, і, захоплені ними, в екстазі цілують мури церкви. Взагалі у вірменів розвинута велика пошана до церковних мурів. Мені довелося бачити, як старенький дідусь побожно цілував стіни східної прибудови Ечміадзінського собору (зведеної за 1878-х рр.), вважаючи, що цілує давні стіни древнього святилища. Літургія на престолі Єдинородного відправляється лише кілька разів на рік, лише на свята, пов'язані з особливим церковним вшануванням Христа Господня. Вірменська церква згадує явління на небі Хреста Господня 351 р. (4 травня), Воздвиження Животворящого Хреста Господня (28 вересня), Обрітення Св. Хреста в 326 р. (9 листопада), явління Хреста на горі Варат 623 р. (12 жовтня). Всі інші дні служби відбуваються у головному вівтарі, окрім днів пам'яті апостолів, яким посвячені вівтарі в двох бічних каплицях, відкритих в простір собору і позначених лише великим підвищенням підлоги цих каплиць. Вівтарі в них прибудовані до східної стінки і мають ківорії.

Взагалі внутрішній простір собору не відрізняється великою розкішшю. Можна сказати, навпаки, оздоблення витримані в досить суворому стилі. Лише три великих кришталевих люстри свідчать про великі достатки церкви. Склепіння вкриті орнаментальними розписами, виконаними у XVIII ст. Головний вівтар має порівняно новий престол з білого мармуру; жертовник міститься ліворуч у невеличкій ниші. Підлога вівтаря надто підвищена, завдяки чому дії священика можна бачити й на віддалі. Ступці з боків. Перед вівтарем велика солія, відокремлена невисокою перегорожею від місця стояння вірних. Середня її частина залишається під час богослужб вільною, і лише в окремі моменти тут знаходиться духовенство. Права та ліва частини солії відведені для стояння кліра; праворуч знаходиться також орган. Між центральною та лівою частинами солії встановлено дерев'яний різьблений ківорій з троном католікоса; другий схожий ківорій з троном знаходиться з східного боку західно-північного стовпа, біля вівтаря Єдинородного. Стіни пофарбовано в світло-жовтуватий колір. На стовпах та на стінах вміщено кілька картин з євангельськими сюжетами та зображень апостолів. Сприймати їх як ікони, здається, мало підстав, бо вони мають дидактичне призначення і не є об'єктом поклоніння вірних. Взагалі в вірменських церквах такі нечисленні зображення висять досить високо, і тому не залишають сумнівів відносно їх правдивого призначення.

Літургія починається літанією. Спочатку диякони, вбравшись в стихирі з орадями, готують престол, запалюють свічки. Потім, взявши рипиди з дзвіночками на них, а також корогву (які завжди стоять обабіч вівтаря), сходять на солію. Служачий священик виходить з закристії (що ліворуч від вівтаря), одягнений в білий подрясник, єпітрахіль з поясом, поручи, фелоню з своєрідним ковміром (який завдяки биндам закріплюється на погруддя) й митру. Спочатку творять поклоніння вівтарю, потім проти сонця обходять вівтар Єдинородного. Попереду йде диякон з сосудом для ладана, куди вірні, підходячи до диякона, підсипають доповнення — свою жертву кадильную. Потім несуть корогву з зображенням св. Григорія Просвітителя, і вірнії, наблизившись, цілують її. Йдуть також хлопчики в стрихарях з свічками. Священик кадить, тримаючи в лівій руці невеличкий металевий орнаментальний хрест, оброгнутий внизу хустинкою. Позаду

йдуть два диякони з рипидами, колихаючи їх, внаслідок чого дзвоники приводять в рух. Невеликі дзвоники мають й ланцюжки кадильниці. Техніка кадіння дещо відрізняється від прийнятої в Православній Церкві. Кадильниця подається різким рухом вперед і так само повертається, так що рука не підіймається вище пояса; при цьому духовна особа не вклоняється. Повернувшись до вівтаря, учасники процесії підіймаються до престолу і невдовзі закриває завіси, скриваючи проскомідію. В цей час клір співає антифони.

Слід зауважити, що в той час як служить лише один священик чи архимандрит, в відправі приймають участь кілька дияконів (мені двічі довелося бачити сім), не враховуючи прислужників. Інші диякони, також вбрані в стихарі з орадями, складають разом з хлопчинами в стихарях хор, який розташовується в південній частині солії, біля органа, в супроводі якого й відбуваються співи. Поруч становляться духовні в чорних мантіях, деякі з золотими хрестами. Вони також приймають участь в співах. Безперечно, це надто старий звичай утворювати хор з духовенства, тобто кліру. Щоправда, таке не завжди можна бачити. Так, наприклад, в недільну службу співав звичайний змішаний хор, а на другий день, на велике свято Вірменської Церкви — день св. Вардана — співав чудово чоловічий хор в складі, про який було вже сказано.

Незважаючи на те, що літургія у вірменів не тотожна в деталях з візантійською (в останньому варіанті останній), все ж неважко зрозуміти її навіть й не знаючи мови. Звичайно, майже всюду доводиться помічати деякі відміни. Вхід з Євангелієм справляють лише диякони, обносячи її навколо престолу, обходячи поза престолом з півночі на південь. Читає Євангеліє диякон, тримаючи обома руками книгу, нижня частина якої покрита плетом. Читає на заспів. Священик досить часто преподає «мир», напівобертаючися. Співають у вівтарі диякони, утворюючи своєрідний хор, якому відповідає хор на солії. Під час Херувимської пісні покритий воздушком потир переносить диякон. Священик, прийнявши кадильницю, кадить дари, потім приймає, осіяне ними вірних. Перед Символом віри духовенство дає цілування «мира». Євхаристичний канон в своїй структурі мало чим відрізняється від властивого візантійській традиції. Причащає священик, стоячи навколішки, поставивши чашу на низенький столик на краю вівтаря.

Мені довелося бути присутнім також на утрені, яку співали члени кліру, а деякі тексти читали на середині солії архімандрити та єпископ, який і сказав отпуст. Католікос навіть на великі свята буває присутнім лише наприкінці літургії, вже після євхаристичного канона. За ним виходять єпископ і архімандрит, в супроводі яких, а також двох кавасів з високими пязлями, він вступає до церкви, проходить на солію і стає біля трону. На день св. Вардана він очолив молебен. На середині церкви, перед престолом Єдинородного, було постелено килим, поставлено крісло й покладено орлець. Вийшли католікос, єпископ, архімандрит й священики, одягнені поверх мантій в фемені, за типом нагадуючі латинську капу, скріплені пряжкою на грудях, без єпитрахилів. Католікос тримав в руці невеличкий хрест, в нижній частині обгорнутий хустиною. Архімандрит, який відправляв перед цим літургію, був у повному вбранні й митрі. Єпископ вручив йому жезл з зміями, в праву руку він взяв хрест з ручкою обгорнутою хустинкою і, ставши на верхній ступені вівтаря Єдинородного, знявши перед цим митру й поклавши її на престол, говорив довге слово, присвячене св. Варданові. Католікос в цей час сидів, а один з архімандритів, стоячи поруч, тримав жезл з оксамитним сукном, прикрашеним гаптованим зображенням орла. Потім почалися співи, при чому деякі з них починав сам католікос. Наприкінці архімандрити та єпископ прочитали молитви. Після цього, знявши

фелоні, духовенство на чолі з католікосом рушило до палаца католікоса. Через деякий час туди ж, до великої зали, було впущено й всіх, хто бажав, і там відбулося урочисте засідання з концертом, після якого католікос сказав гарне слово.

Є в Ечміадзіні надто цікава закристія, з трьох залів, в якій зібрано чимало коштовностей. Знаходиться вона в приміщенні, яке розташоване на схід від головного вівтаря собору. Серед численних хрестів, чаптів, чосохів, респід, як загальнохристиянську святиню слід відзначити св. Гегард (Копіє) — спис, яким римський воїн пронзив ребро розп'ятого Христа. Згідно з вірменською церковною традицією, він був принесений до Вірменії апостолом Таддеєм і довший час зберігався в Айрівані (Гегардському монастирі). Є мощі різних святих, чудові кристалеві хрести, частини Животворящого Древа Хреста Господня, старовинні бронзові хрести, а також різьблені, балканського походження. Все добре зберігається під склом в великих вітринах вздовж стін. В останньому залі можна бачити фрагмент старовинної мозаїки з фігурою ангела. На території монастиря досить старовинних хачнарів — різьблених кам'яних стел з зображенням хреста в оточенні примхливих орнаментальних мотивів. Деякі з них становлять велику мистецьку цінність.

Крім монастиря, в місті Ечміадзін знаходяться ще три парафіальні церкви, засновані в VI — VII ст., а перебудовані в XVII ст. Одна з них, присвячена св. мучениці Гаяне, стоїть на південь від монастиря. Церкви Шохакат (озаріння св. Ечміадзіна по видінню св. Григорія Просвітителя Вірменії) і на честь св. мучениці Ріпсіме розташовані на деякій відстані на північ. Остання привертає увагу рисами своєї архітектури і становить визначну пам'ятку вірменського церковного будівництва. За її вівтарем нещодавніми археологічними дослідженнями відслонено фундаменти невеличкої церковки V ст., а також поховання черниць. Потрапити до внутрішнього простору вірменських церков неважко, бо цілий день вони відчинені, і кожний вірний має змогу зайти помолитися і запалити свічку.

З церкви св. Репсіме я вийшов на шлях, і першим же автобусом доїхав до стели з зображенням орла, від якого йде покрита асфальтом дорога до Звартноца. За кілька хвилин було подолано невеличку відстонь, і я опинився серед величних руїн храму, рівного якому, можна сказати, не знала християнська архітектура. Звартноц (тобто храм Бдящих сил Божіїх) було освячено в 652 р. Землетрус згодом привів його до становища руїн, які розібрано і вивчено було лише за наших часів, починаючи з кінця минулого століття. Храм вражає своєю величчю навіть і в зруйнованому стані. Величезні капітелі колон, а також інші деталі прикрашені чудовим різьбленням. На частині капітелів майстерно виконані рельєфи орла, на других плетінка, а над нею в колі грецькі монограми. Поруч з храмом розташовані були службові та житлові приміщення, а також маленька церковка — базиліка, від якої уціліла східна частина. Всі фрагменти ретельно занумеровані білою фарбою. В Звартноці було поховано св. Григорія Просвітителя. Тут й зберігалися його мощі. Після відвідання Ечміадзіне в Звартноці відчувалося досить сумно. Один стояв я серед руїн, де колись також лунала хвала Богу. Завітали кілька екскурсійних груп, оглянули швиденько в супроводі екскурсоводів і поїхали на комфортабельних автобусах. А мені такий сервіс здається зайвим, бо коли ідеш пішки і врешті досягаєш мети своєї подорожі, то з чим саме можна порівняти цю радість! Вже здалеку помічаєш церкву, спочатку загальною масою. Потім вона стає все яснішою, і коли потрапляєш до внутрішнього простору і стоїш перед вівтарем, то повною мірою відчуваєш те, чого досяг. В Звартноці я стояв на вівтарному підвищенні ма-

ленької базиліки, на тому місці, де колись було воздвигнуто вівтар, і дякував Богу за те, що випала мені така щаслива можливість ознайомитися хоча з маленькою частиною скарбів наших братів во Христі.

Збирався я ще відвідати Гегардський монастир, але мене відмовили через зимову погоду і ненадійність через це шляхів у горах. Мої друзі висловили надію, що я не востанне у Вірменії. І я, перервавши своє мандрування, бажаю сподіватися, що з Божої ласки, я ще продовжу у майбутньому огляд вірменських святинь.

В. П.

30-річний ювілей Михалівецької єпархії

28 липня 1950 р. єпархіальні збори у Пряшеві прийняли постанову про розділення єпархії, і негайно на другий день, 29 липня 1950 р., в Михалівцях відбулось установче засідання Михалівецької єпархії. Присутні на зборах були обрані і делеговані члени з усіх приходів в кількості 273 делегатів, включно з 21 священиком. Доповідь на вступ зачитав владика Алексій, єпископ Пряшівський. Між іншим, він сказав: «Ми беремо участь сьогодні у заснуванні нової єпархії. Це визначний день, бо сьогодні ми, всі тут присутні, кладемо перший духовний основоположний камінь на будову новозавітнього храму, засновуємо новий організм церковного життя, п'ємо нове вино і віримо, що в цей день і в цей час є з нами Дух Святий, який і прискорює, і укріплює, без якого ми не мали б досить сил побороти всі наші труднощі, ми не могли б здійснити наше найщиріше побажання.

Тому будемо в цей день і в цю годину міцні і сильні у вірі, що наша праця принесе через певний час великі плоди, і майбутні вірники, майбутні покоління будуть з подякою згадувати цю нашу працю, будуть нас згадувати у своїх молитвах».

Дальшим промовцем був архідекан Андрій Товт, який сказав: «Наша Православна Церква і її вірники є нащадками св. слов'янських апостолів Кирила і Мефодія. Ми — ті, які і сьогодні проповідують їх християнське і божественне вчення. Для нас кириліка — свята, і саме Православна Церква зберегла її для нас, і ми твердо віримо, що збереже її на віки... Отже, сьогодні ми урочисто обираємо свого першого єпископа, а тим самим не лише застосовуємо свої права, але беремо на себе і обов'язки».

Після цієї промови установчі збори обрали першого свого єпископа генерального вікарія о. Віктора Михалича, який при освяченні прийняв єпископське ім'я Олександр. Перший новообраний Михалівецький єпископ на зборах сказав: «Значення вашого рішення є історичним, не для моєї особи, але для нашої Св. Церкви Православної настільки, наскільки сьогодні ми, може, ані не уміємо собі уявити. Заснувати єпископський престол в Михалівцях було давньою нашою мрією і необхідною потребою...»

До Єпархіальної Ради було обрано: архідекана Антона Гаврилу, архідекана Андрія Товта, прот. Юрія Кузана, з віруючих директора гімназії Миколая Чоллака, Андрія Маєрника і Андрія Павлину, кандидатами: декана Яна Сабо, о. Едуарда Гербері, декана Олексія Деака, з вірників Юліуса Чинчара, Михайла Сомоша. В Єпархіальний духовний суд були обрані: о. Євген Лайнер, о. Адальберт Костецький, о. Микола Собота, кандидатами: о. Штефан Чижмар, о. Андрій Андора і о. Мефодій Канчуга.

Оскільки в той час у нас Православна Церква не була самостійною, до Екзархальної Ради були обрані: о. Йоан Кокинчак, генеральний вікарій, і о. Петро Дудинський, генеральний вікарій, кандидатами: д-р Корнелій Михалич і д-р Адальбер Шпеник.

Ревізорами Єпархіальної Ради були обрані: Юліус Галушка і о. Михайло Скороденський, кандидатами — Михайло Баб'як і Іван Брейда Балог.

Після виборів слово взяв представник Словацького уряду у справах церковних, депутат Національних Зборів А. Гомбала, який сказав: «Народно-демократичний уряд республіки вітає розквіт Православ'я. Православна Церква є важливим фактором в спільній праці на благо трудового народу. Історія підтвердила значення Православ'я, і ми признаємо православну найсхіднішу область нашої країни найважливішою базою боротьби проти реакції. Ніякі махінації й інтриги не зліквідують Православ'я, бо хто працює з Православ'ям, працює з народом, а народ за таку працю багато нагороджує».

Ці збори ухвалили і постанову, в якій сказано: «Унія ліквідувала для наших предків право обрати єпископа, а Устав Православної Церкви в ЧСР нам знов це право вернув і забезпечив.

Урочисто проголошуємо і підтверджуємо, що Православна Церква зробила в минулому много добра для людства, тому твердо віримо і ми переконані, що в майбутньому зробить ще більше добра на благо і розквіт свого народу, для нас, слов'ян, для всієї Православної Церкви і для всього людського покоління».

Далі прозвучали многі вітання і виступи церковних та державних діячів. Заключне слово на цих історичних зборах зробив їх секретар о. Михайло Скороденський і сказав: «Наші будителі від тисячих років оспівували слов'янську дружбу, але лише у своїх віршах, через що в минулому їх і переслідували, а ми сьогодні тут вільно перед цілим світом проголошуємо на славу і вічну дружбу всіх слов'ян і великої Православної Церкви, яка в минулому була великим борцем за права трудової людини. Коли у нас в Михалівцях відкривається перше православне єпископство, ми переконані, що буде глибоким джерелом для кожної трудової людини...»

Ще багато чого прозвучало на цих зборах для розквіту у нас Православ'я. Але за роки, що минуло з того часу, наша єпархія пройшла драматичним життям, і показалося, що многі дуже розчарували Православну Церкву, що їх пристрасні слова були фарисейські і лицемірні, многі навіть стали і шкідниками Православної Церкви, яку так пристрасно засновували і так запевнювали наш православний народ та представників нашої країни про свою рішимість і вірність Православній Церкві. Але і наперекір тому, уже за 20

років діяння і наперекір многим перешкодам єпархія прекрасно сконсолідувалась, і сьогодні вже була б сконсолідована на 100 % не бути 1968 р., який нарушив її життя і насиллям зменшив кількість її приходів і священиків, чим самим було обірвано і нарушено контакт з віруючими. Якщо на зборах в 1950 році був 21 священик, в 1968 р. єпархія їх мала 90, з цієї кількості випускників Православного богословського факультету було 54, а сьогодні єпархія має 19 священиків, які є всі випускниками Православного богословського факультету в Пряшеві.

Треба підкреслити і те, що єпархія була заснована в важкому повоєнному періоді, після якого негайно прийшов період колективізації сільського господарства, в якій Православна Церква відіграла активну роль, і за цю її працю недоброзичливці їй кривдили і виступали проти неї і тими найпідступнішими способами.

Єпархія від 1968 р. пройшла твердим випробуванням вогню, і тоді як недосвідченій і молодій 18-річній треба було справитись з тим, що декотрі її священики піддалися паніці і пропаганді, одні відійшли в іншу церкву, а декотрі просто у виробництво. Сьогодні через призму 30 років видимо, що Михалівецька єпархія подолала помилки і недоліки. Великою помилкою негайно на початку було і те, що до керівництва були обрані не раз і такі священики, які не були віддані і вірні Православ'ю, а тих хиб не позбавились і до 1968 р. Але кожна помилка є добрим повчанням, хоч і дорогим. Наперекір декотрим неуспіхам, розчаруванням єпархія з Божою поміччю відвела велику роботу, яку слід оцінити і подякувати за неї Богу Отцу, Сину і Духу Святому за проявлену поміч.

До дальших років молодої 30-річної ювілюючої єпархії просимо Святого Духа, щоб її укріпляв і надалі, щоб їй допомагав в її праці. Єпархії же желаємо ще багато, багато успіхів.

Прот. Штефан ГОРКАЙ,
настоятель кафедрального храму
в Михалівцях.

НА НАШУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКОВНУ ПРЕСУ ДАРУВАЛИ:

родина Юнова з Дубрави — 50 Кчс, Тамара Галова, Красний Брід — 100 Кчс, род. Ондовчинова, Петровце н/Лабірці — 20 Кчс, род. Деложицька, Сечовце — 10 Кчс, род. Лоцигова, Великі Ревіштя — 50 Кчс, род. Гамзова, Войчиці — 20 Кчс, род. Кишкашова, Орехова — 20 Кчс, Алжбета Палинська, Сечовце-Албінов — 50 Кчс, Ян Муха, ст., Сечовце-Албінов — 50 Кчс, православні куратори з Малої Поляни — 200 Кчс.

Всім тим, хто дарував на потреби нашої преси, щиро дякуємо і висловлюємо переконання, що не забудуть у майбутньому під час відпусток на нашу пресу. Імена дальших опублікуємо у наступному номері журналу.

Потреба єдності і братньої любові

Розкол Церкви, що стався в 1054 р., розпочався набагато скоріше, ще перед тим, коли кривдилось нашим равноапостольним св. братам Кирилові і Мефодію та їх ученикам на Великій Моравії. Але не лиш їм, і їм наслідникам. Може, ніхто так не відчував ці наслідки так, як ми, православні вірники, тут на Східній Словаччині. Тому нічого не є дивного, що ми торкаємось цієї проблематики.

Ми знаємо, що одна погана людина докаже зробити так багато зла за короткий час, що не вдасться це виправити і багатьом людям протягом довгих років. Це стосується і розколу Церкви, бо треба було для цього 900 років, щоб по розколі 1054 р., і по небратерській та нехристиянській ненависті знайшлись люди, які це знову відкликали і ліквідували, але ні сьогодні ми не уміємо собі уявити, скільки років треба буде для того, щоб виправити запричинені шкоди і кривди.

Від ліквідації прокльонів, як ми вже читали в церковній пресі, багато чого змінилося. В Єрусалимі зустрівся папа Павло VI з Патріархом Царградським Афенагором і обмінялися «цілунком миру» і говорили, що проблему єдності вже не можна обходити. В Канаді три церкви — Римо-Католицька, Православна і Євангелицька — влаштували спільну виставку. На виставці були показані релігійні мотиви, ікони і скульптури. В Західній Німеччині користаються спільними храмами католики і православні. Спільно молилися і в інших частинах світу. Понад 900 років треба було для того, щоб кардинал Беа приніс в Царград послання папи, був гостем Патріарха і сів на найвище місце разом з православними представниками в православному храмі і молилися спільно з православними Грецької Церкви. І папа та Патріарх Царградський спільно відвідались у своїх центрах. І з Чехословаччини представники Римо-Католицької Церкви відвідали Руську Православну Церкву. Між Руською Православною Церквою і Ватіканом утримуються добрі взаємини.

Мрія і стремління по зближенню і возз'єднанню всіх християн є сильна і живе в них жива віра, що одного дня так станеться. Царградський Патріарх Афенагор у пасхальному посланні в 1966 р. сказав таке: «Рух за єдність є визначальним явищем наших днів». І на Ватіканських концілах виринає «проблема возз'єднання з Христом для всіх християн, бажана єдність». Вразила нас вість, що відігралася в 10 річницю ліквідації прокляття між Римом і Царградом. Вкінці богослужень у ватіканській базиліці, коли Митрополит Мелітон передавав папі послання Цар-

градського Патріарха Димитрія I, папа Павло VI поцілував йому ноги. («Католицькі новини» — чеські, 18/1. 1976).

Миле для нас і відрадне, що такі події відбуваються в дусі екуменізму, спокою і миру, братерства і християнської любові. Однак знайдуться і такі християни, які живуть немовби в часи хрестових походів, які заспали свій час і не бачать ці кроки, що відбуваються у світі в напрямі до екуменізму і зближення. Однак питання екуменізму віруючим треба в більшій мірі наближати на сторінках церковної преси, у проповідях, розмовах і пояснювати їм те, щоб вже більше християни різних віросповідань не шкодили собі і щоб нарешті вже більше себе любили, відкинули від себе незносимість. Адже всім християнам без різниці треба поступати в дусі слів Ісуса Христа — «Аби було одно стадо і один пастир». Адже всі ми живемо в одному суспільстві, тут працюємо, у нас спільні інтереси на роботі, у нас спільні мрії про мирне життя світу. Тому нам треба, щоб многі направили свій погляд на екуменічний рух, який виринає із духу Євангелія, щоб спрямували свій погляд на інших віруючих, щоб їх і своє поводження спрямували в єдиноправильному руслі духу Євангелія. Треба вказувати людям, що єдиним щастям і єдиною надією людства є чесно і свідомо йти за духом Євангелія всім спільно, бо в ньому єдина правда, єдина надія, єдина любов.

Прот. Штефан Горкай.

Комюніке

Друга консультація чільних представників Всесвітньої Ради Церков і представників церков із соціалістичних країн відбувалась в Угорщині 28—31 січня ц. р. Гостителем став Екуменічний Союз церков в Угорщині.

Перша така зустріч відбулася в березні 1977 р., теж в Будапешті.

ВРЦ була репрезентована д-ром Едуардом Скоттом, англіканським архієпископом Канади, сеніором ЦК ВРЦ, д-ром Філіпом Поттером, генеральним секретарем ВРЦ і д-ром Конрадом Райсером та д-ром Тодором Сабевом, заступниками генерального секретаря. Із соціалістичних держав взяли участь представники і керівники церков з Болгарії, ЧССР, НДР, УНР, Польщі, Румунії, СРСР і Югославії.

Головним пунктом переговорів були результати зростання участі членських держав із соціалістичних країн на житті ВРЦ. Консультації відкрив д-р Ф. Поттер, генеральний секретар ВРЦ. Тибор Барта, єпископ, президент Екуменічної Ради Церков в Угорщині, привітав учасників і продовжував в жвавій дискусії. У своєму звіті генеральний секретар оцінив результати, досягнуті в період від 1977 року в розвитку участі членських церков із соціалістичних країн в активності ВРЦ як одного цілого. Він, крім іншого,

зауважив, що відносини набувають на інтенсивності. Цей розвиток видимий, наприклад, на факті, що кількість членів ВРЦ із Східної Європи зріс і більше половини їх комісій і трудових груп засідають в країнах Східної Європи.

В дусі наростаючого напруження ситуації в світі в недалекому майбутньому, у порівнянні з минулими роками, є велика надія на дальшому позитивному розвитку відносин, що існують між членськими церквами із соціалістичних держав та іншими церквами з інших частин світу. Широка бесіда займалася ситуацією руху екуменізму, стремлінню, спрямованому до єдності церков і єдності людства. Ці два результати були обговорювані. Велика увага була присвячена специфікації членських церков, існуючих в соціалістичних державах. Далі, поступово на програмі обговорень були питання поділу віруючих на розвитку їх суспільства, людських прав і свободи совісті. Учасники коментували вплив екуменічного руху на церкви в соціалістичних державах. Однодумно проголосили свою відповідальність за мир у світі, свої побоювання із зростання збройних витрат в Європі і висловили підтримку ОСВ-2, виразили стурбованість з приводу згіршення відносин між Заходом і Сходом. Одночасно проголосили, що спеціально в сьогоднішніх умовах церкви не можуть поєднуватися з відчуженням у політичних взаєминах, але мусять співпрацювати за боротьбу за мир між групами, народами з різною ідеологією і служити миру Ісуса Христа згідно Його Євангелія. Завдання ВРЦ як засобу примирення і поширення довіри, головно в підготовці наступної Мадрідської конференції було сильно підкреслене і висловлене. Дискутувалось про програмні переваги ВРЦ і участі в його виконуванні (боротьба проти расизму). Далі дискутувалось про консультації, що відбудуться в близькому майбутньому і які будуть обговорювати цю програму.

Делегати вказали на особливості свідчення і служіння своїх окремих церков в умовах, характерних для їх країн, і одночасно підкреслили свої почуття міцнішої належності до екуменічного руху і необхідність взяти на себе велику відповідальність.

У цьому зв'язку учасники одноголосно ототожнились з декларацією Федерації Протестантських Церков в НДР, виражаючих дух, в якому християни мали би покласти край сучасній ситуації в світі. Декларація говорить:

«Наш внесок буде конкретно складатись з створення видимої дороги, яку накреслює Євангеліє і про яку часто забувається в політичних акціях. Ми думаємо про:

— нашу доброзичливість, яка уможливлює кожному власну діяльність і власні перші кроки, навіть тоді, коли приносять риск

— вигоду підбадьорення інших, щоб були без передсудів, до відвертості, довіри і пошани, без страху самих про себе

— зауваження, дане Божим словом, щоб ми виділи самих себе

— церкву і навіть нашу власну країну критично. Ми знаємо, що ніхто не може бути досконалим або бути повністю без провини

— молитву, яка посеред нашої діяльності дає повне і остаточне рішення Богу».

Дивлячись вперед на VI Генеральну Асамблею ВРЦ, що буде вкінці 1983 р. у Венкувері, консультації учасникам показали дороги і пропозиції, як забезпечити ефективну участь церков із східноєвропейських соціалістичних країн в процесі підготовки на цю важливу подію. Учасники виразили сподівання, що їх церкви будуть відповідно заступлені між делегатами, промовцями і на керівних позиціях зборів. Так само учасники проявили

інтерес про активізацію участі ВРЦ в влаштовуванні систематичних зустрічей між членськими церквами, зокрема між тими з Канади і Східної Європи в період перед зборами.

Делегати сердечно дякували ВРЦ за організування цієї консультації, а Екуменічній Раді Церков в Угорщині за прикладне піклування.

Після зборів Екуменічна Рада Церков в Угорщині влаштувала рецепцію на честь учасників зустрічі.

Пам'яті владики Кирила, єпископа Михалівецького

Перед роком 25 липня Господь Бог покликав владику Кирила, єпископа Михалівецького, на 56 році життя і на 15 році його єпископської служби в Михалівецькій єпархії на вічний спочинок. Ця вістка огромила всіх нас і особливо тих, які жили з ним найближче. Адже про його хворобу кожен з них знав лише кілька тижнів.

Під час прощання з владикою Кирилом ми залишились боржниками йому, його світлій пам'яті, його щирості, його добросердечності, його незвичайній скромності, його нефальшивій любові, його витривалості у хворобі, не прозраджуючи свої муки зовні для всіх близьких. Цілих 14 років ми прожили з ним разом. Проживали моменти радісні, але часто і моменти надміру тяжкі і сумні. Та ми ніяк не хотіли легко здаватись, ми боролись спільно за те, що нам підсказувало наше православне серце. Часом ми мали різні погляди в цій життєвій боротьбі щодо форм рішенні тих чи інших назрілих проблем. Часом людина підсвідомо в цьому запалі боротьби вміє й укривдити. Так сталося і з нашого боку відносно до владики. Він переносив геройськи свою хворобу, терпеливо, рішаючи поточні проблеми і не визраджуючи нікому про свої фізичні болі. З своєю хворобою він твердо вів боротьбу і ніколи не скаржився. Ми не знали про це. Ані в останні місяці свого життя не хотів і не говорив нам про свої труднощі із здоров'ям. Завжди у розмовах показувався без проблем, хоч ми вже й помічали зовнішні зміни й обережно питалися про його труднощі.

Так, минуло 14 років спільного життя з нашим владикою Кирилом. Важко забути про нього, про милу, підкоряючу усмішку, про благородство і велич душі владики. Він назавжди залишиться в наших серцях як високий зразок християнського благородства і чесності. Він назавжди залишиться в наших серцях як високий зразок християнського благородства і добра. Він боровся як з нашими спільними церковними проблемами, так і з проблемами нас кожного окремо, а ще до того і з своєю підступною хворобою, яку відчував, але ніколи нам не згадував про неї.

Владика Кирил залишиться записаним не лише в наших розумах і серцях, але і в наших молитвах. Нехай Господь Бог буде милосердним, щоб ми одного разу могли з ним зустрітись так радісно, як це було радісно з ним зустрічатись на богослуженнях у наших храмах.

Вічная йому пам'ять! **Прот. Штефан Горкай.**

З життя наших приходів

Неділя 27 квітня 1980 р. надовго запишеться в пам'ять жителів села Словінок, від тих найстарших по тих наймолодших.

В цю неділю до своїх вірних православних віруючих завітав Преосвященніший владика Николай, єпископ Пряшівський, разом з своїм супроводом, щоб взяти участь у храмових торжествах на честь св. великомученика Юрія.

Від імені наймолодших владику привітали Янка Новакова і Марієнка Немчикова віршиками і букетами квітів.

За кураторів владику вітав хлібом-сіллю брат кантор Юрій Мижикар і сестра Стайскова в прекрасній словінській народній ноші.

У храмових дверях владику вітав місцевий священик о. прот. Новак.

Під час св. Літургії місцевого священика було повишено в сан протоєрея. Урочисту проповідь говорив директор ЄР у Пряшеві о. прот. Михайло Кернашевич. На заключення богослужень до вірників говорив слово владика Николай, який вказав на вірність і відданість віруючих до своєї Церкви і підбадьорив їх до дальшої важкої і вимогливої праці під час генерального ремонту храму.

Словінки — одпуст 1980 р.

Після слова владики присутнім за участь у храмових торжествах подякував місцевий священик: владиці Николаю, о. прот. М. Кернашевичу, о. прот. д-ру Ш. Пружинському, декану ПБФ, о прот. П. Пиданичу, о. прот. М. Копчику і о. прот. Й. Юрові. Торжества закінчились многолітствієм. прот. Новак.

Привітання дорогих гостей у Словінках.

З життя Пряшівської єпархії

АРХІЄРЕЙСЬКІ БОГОСЛУЖЕННЯ

● Преосвященніший владика Николай служив св. Літургію в травні в кафедральному храмі у Пряшеві 11, 15 і 25-го разом з пряшівським духовенством.

● 18 травня ц. р. Преосвященніший владика Николай супроводив Високопреосвященнішого Філарета, Митрополита Київського і Галицького, Екзарха України, по дорозі в Михалівці, з яким в той же день, як і з Преосвященнішим Никанором, єпископом Михалівецьким, служив св. Літургію у кафедральному храмі в Михалівцях.

ПРИЗНАЧЕННЯ НОВОСВЯЩЕНИКА

● О. Михайло Швайко, закінчивши Православний богословський факультет у Пряшеві і освятившись владикою на священика, від 1 травня 1980 р. був призначений настоятелем православного приходу в Вишній Яблінці Гуменського округу.

ЗАСІДАННЯ ПОШИРЕНОГО ПЛЕНУМУ ЄР

● З нагоди 35-річчя визволення нашої дорогої вітчизни з-під фашистського гніту відбулось 30 травня 1980 р. в будинку Єпархіальної Ради у Пряшеві засідання Пленуму ЄР, щоб спільно з іншими громадянами нашої країни пригадати цю визначну річницю. На цей урочистий акт, крім членів ЄР, були запрошені окружні архідекани, члени мирного комітету при ЄР Православної Церкви в Пряшеві і заступники державних органів. За державні органи у засіданні взяв участь за КНК Михайло Сичак і за ОНК Фердинанд Дядьовський.

Засідання привітанням присутніх відкрив Преосвященніший владика Николай. Головну доповідь зачитав прот. Михайло Кернашевич, директор ЄР у Пряшеві, а співдоповідь зачитав о. прот. д-р Штефан Пружинський, декан ПБФ у Пряшеві. За державні органи виступив на зборах Михайло Сичак, який поздоровив засідання від імені заступника голови КНК в Кошицях Йозефа Добшинського, від імені присутнього Фердинанда Дядьовського, як і від свого імені, і виразив признання Пряшівській єпархії і всій Православній Церкві за її ангажованість за мир і пожелав багато успіхів до дальшої праці на полі боротьби за мир, як основу нашого щасливого майбутнього.

Після перерви відбулась дискусія, яка була дуже багатою. Після неї Пресовященніший владика Николай подякував усім присутнім за активну участь і закрив засідання.

(МК)

З життя Михалівецької єпархії

● 20 квітня ц. р., у Неділю св. мироносиць, Преосвященніший владика Никанор, єпископ Михалівецький, служив урочисту архієрейську Літургію у кафедральному храмі в Михалівцях. З владикою служили: дирекор ЄР прот. Йоан Хома і настоятель кафедрального храму прот. Штефан Горкай. Проповідь на тему Євангелія говорив владика Никанор.

● 23 квітня ц. р., на свято великомученика св. Юрія, у кафедральному храмі в Михалівцях відбувалась архієрейська Літургія, яку служив владика Никанор разом з о. прот. Й. Хомою і о. прот. Ш. Горкаєм. Проповідував владика Никанор.

● 27 квітня ц. р., у неділю, Преосвященніший владика Никанор служив урочисту архієрейську Літургію у кафедральному храмі. Проповідував на тему Євангелія.

● 4 травня ц. р., у неділю, владика Никанор служив св. Літургію разом з духовенством. Його проповідь вірники заслухали з великим інтересом.

● 11 травня ц. р., у неділю, владика Никанор служив урочисту св. Літургію і сказав слово.

● У неділю, 25 травня ц. р., у кафедральному храмі в Михалівцях відбувались одпустові торжества з нагоди свята Сошествія Св. Духа. Урочисту св. Літургію служив Преосвященніший владика Никанор разом з о. прот. Й. Хомою і о. прот. Ш. Горкаєм. Проповідував на свято о. прот. Йоан Хома. По богослуженні владика Никанор говорив вірникам на тему про Святого Духа. Пісс-

ля обходу храму владика поблагословив усіх присутніх на храмових торжествах.

ТРАДИЦІЙНІ ОДПУСТОВІ БОГОСЛУЖЕННЯ

● У неділю, 27 квітня ц. р., на честь св. великомученика Юрія в Бишті Требишівського округу відбувались храмові торжества. Св. Літургію служив о. Василь Дацей, настоятель православного приходу у Земплинському Градішті, разом із настоятелем місцевого приходу о. Юрієм Качалою. Проповідь говорив о. Дацей.

● 11 травня ц. р. з нагоди храмового свята на честь великомученика Юрія в Руському Грабівці відбулись храмові торжества. Богослуження служив о. прот. Штефан Циба, настоятель місцевого приходу, і о. Ладіслав Федор, настоятель православного приходу в Підгороді, який сказав і проповідь.

● 1 1травня ц. р. з нагоди храмовідбувались одпустові богослуження на честь Вознесенія Ісуса Христа. Одпустові богослуження служив настоятель місцевого приходу о. прот. Йоан Джоган і окружний архідекан о. прот. Юрій Цап, який говорив проповідь.

● 18 травня ц. р. одпуст відбувався у Гажині на честь храмового свята Вознесенія Ісуса Христа. Св. Літургію служив і проповідь говорив настоятель місцевого приходу о. прот. Юрій Коцо.

● 18 травня ц. р. православний приход у Фалькушовцях відмітив храмове свято Вознесенія Ісуса Христа. Св. Літургію служили о. прот. Юрій Лович з місцевого приходу, о. Михайло Федич з Марковець і окружний архідекан о прот. Юрій Цап із Ластомира. Він же сказав і слово на тему Євангелія.

● 18 травня ц. р. православні віруючі у Земплинському Градішті святкували одпуст на честь Вознесенія Ісуса Христа. Одпустові богослуження служили місцевий священик о. Василь Дацей, о. Юрій Качала з Бишти і окружний архідекан о. Миколай Седлицький. Проповідь говорив о. Качала.

● 18 травня ц. р. в Бежовцях відбувались храмові торжества на честь Вознесенія Ісуса Христа. Служив і проповідував о. прот. Штефан Мандзак.

● 25 травня ц. р. відбувались урочисті одпустові богослуження у православному храмі в Ластомирі на честь свята Сошествія Св. Духа. Богослуження справляв настоятель місцевого приходу о. прот. Юрій Цап. Проповідь говорив о. Йосиф Надзам, голова місійного відділу ЄР.

● 25 травня ц. р. одпустові торжества відбулись в Убрежі на честь храмового свята Сошествія Св. Духа. Богослуження служили о. Йоан Мантич і о. Ладіслав Федор.

● 25 травня ц. р. традиційний одпуст відбувся і в Цейкові, на який прийшли вірники з близької і далекої околиці. Торжественні богослуження служив місцевий священик о. Миколай Седлицький і о. Василь Дацей, який говорив повчальну проповідь про Св. Духа.

● 25 травня ц. р. традиційні одпустові торжества були у Дубраві на честь свята Сошествія Св. Духа. Св. Літургію справляли о. прот. Штефан Циба і о. Юрій Сичак з Ублі, який говорив і одпустову проповідь.

● 25 травня ц. р. одпуст відбувся і в Конюші з нагоди храмового свята Сошествія Св. Духа. Богослуження справляли о. Ладіслав Білий і о. Михайло Федич з Марковець, який говорив і одпустову проповідь.

ЗАГАЛЬНОЄПАРХІАЛЬНІ ЗБОРИ ДУХОВЕНСТВА

● 22 травня ц. р. у приміщеннях Єпархіальної Ради в Михалівцях відбувались загальноепархіальні збори духовенства православної Михалівецької єпархії з нагоди святкувань 35 річниці визволення нашої країни. Збори відкрились молитвою, після якої директор ЄР о. прот. Йоан Хома сердечно привітав вперше на зборах нового єпископа Михалівецької єпархії владику Никанора, завідуючого відділу культури ОНК в Михалівцях Йоана Ештока, як і всіх священиків, з якими він особисто ближче познайомився.

Промову до 35-річчя визволення нашої країни зачитав Преосвященніший владика Никанор, який вказав на всесвітнє значення визволення і перемоги над фашизмом, який хотів підкорити весь світ. У цій перемозі у значній мірі допомагала і Руська Православна Церква, яка всіма силами підтримувала визвольні бої і помагала остаточній перемозі. Він продовжував, що ще й сьогодні у світі є сили, які хотіли би повернути світ у період холодної війни. Тому треба бути обережним, намагатись в зародку ліквідувати зло і роздмухування ненависті.

Звіт про життя в Михалівецькій єпархії зачитав директор ЄР о. прот. Йоан Хома.

В дискусії присутні говорили до питань, зачитаних у доповіді владикою Никанором. Всі вони висловлювали безмежну вдяку визволителям, які жертвували своє життя на олтар свободи і незалежності. Присутніх поздоровив і завідуючий відділом культури ОНК Ешток, який виразив подяку за слова, висловлені в дискусії, і підкреслив, що всім належить глибока пошана, що полягли на полі бою, щоб ми могли вільно жити. Всі люди мусять зробити все для того, щоб муки, які зазнало людство перед 35 роками, ніколи вже не повторилися в історії людства.

Духовенство з окремих приходів подало короткі інформації. На декотрі питання відповідав єпископ Михалівецький Никанор, а також директор ЄР прот. Йоан Хома.

Із зборів було надіслано вітальну телеграму д-ру Гусакові з нагоди його повторного обрання до функції президента ЧССР.

У заключному слові владика Никанор оцінив засідання, зажелав всім священикам багато здоров'я і витривалості в їх відповідальній духовній діяльності, подякував за участь і після заключної молитви поблагословив всіх присутніх.

НАГОРОДЖЕННЯ

● 13 квітня ц. р. у кафедральному храмі в Михалівцях були нагороджені: о. прот. Йоан Хома, директор ЄР, золотим хрестом з прикрасами, а також. о. прот. Юрій Цап, окружний архідекан і настоятель православного приходу в Ластомирі, золотим хрестом.